

Kuidas võita inimeste smugeldajaid?

24. november 2015 00:10

Marion Pajumets, Euroopa rändevõrgustiku Eesti kontaktpunkti koordinaator

Eesti Päevaleht

Marion Pajumets Foto: erakogu

Legaalsete pagemisvõimaluste loomine aitaks kurjategijatel vaipa alt ära tõmmata.

Ainuüksi sel aastal on rahvusvahelise migratsiooniorganisatsiooni hinnangul Lähis-Idast ja Aafrikast Itaalia ja Kreeka rannikuvettesse jõudnud üle kolmveerand miljoni põgeniku. Suur osa neist ületab Vahemere inimsugeldajate vahendusel. Inimsugeldamine on kujunenud organiseeritud kuritegelikele võrgustikele tulusaks äriks, mis on toonud kaasa tõsise humanitaar- ja julgeolekukriisi.

Smugeldajad lõikavad kasu inimeste hädast, küsides hingehinda ebakvaliteetse ja eluohtliku teenuse eest. On ärimehi ja ka korrumpeerunud ametnikke, kes teenivad rändajate voogudest ega ole sugugi huvitatud klientuuri kokkuviivamisest. Pealegi toidavad migrantide läbisõidu- ja peatuskohad ka sadu legaalseid ärisid: majutus- ja toitlustusasutusi, transpordiettevõtteid ning ehitusfirmasid.

„Jordaaniasse rajatud Zaatari põgenikelaager on 80 000 elanikuga kasvanud riigi üheks suurimaks „linnaks”“

Nõudlus nende teenuste järele tuleb küll mujalt. Nõudlust tekitab sõjaline kriis, eelkõige Süürias, Iraagis, Afganistanis ja Eritreas. Selle lõpetamiseks tuleks Euroopa sõdurite saapad tolmuseks teha ja tõenäoliselt „meie poiste” verd valada. Nendest ohverdustest hoolimata poleks ikka kindel, kas tuhasid kerkiksid stabiilsed, religioosselt pluralistlikud õigusriigid või pigem uued probleemid nagu Liibüas, Afganistanis ja Iraagis. Järelikult pole sõjalistest meetmetest esialgu surve vähenemist loota.

Kas Euroopa välispiirid tuleks seniks nii tihedalt sulgeda, et keegi sealt läbi ei lipsaks? Isegi siis, kui see oleks tehniliselt teostatav, kuidas sobiksid hermeetilised piirid liikmesriikide humaanse ja legaalse kohustusega pakkuda abivajajatele rahvusvahelist kaitset?

Tarasid püstitades veeretatakse sõjakoledusi läbielanute teele üha uusi takistusi: ohtlikumaid, kulukamaid ja pikemaid marsruute. On see eetiline? On see jätkusuutlik?

Tõhusam läbivaatamine

Kui neile küsimustele võidakse vastata ka erinevalt, siis kõik nõustuvad, et varjupaigataotluste läbivaatamist tuleb muuta tõhusamaks. Peame võimalikult kiiresti ja eksimusteta eristama rahvusvahelist kaitset vajavad inimesed majandusmigrantidest. Parafraseerides Euroopa Komisjoni presidenti Jean-Claude Junckerit, ei jaksa isegi jõukaim maailmajagu Euroopa lahendada kogu maailma hädasid ja vaevu. Seda eesmärgiks seada oleks naiivne. Siiski ei tohi ununeda, et iga tagasisaatmisotsus peab olema läbikaalutud ja tuleb austada tagasisaadetavate inimväärikust.

„Tõenäoliselt ei pöörduks esimene, teine ega kolmas sisserännanute põlvkond omaks peetava riigi vastu.“

Sageli jäävad sõjapõgenikud oma muserdatud kodumaaga külgnevatesse riikidesse, süürlased eelkõige Türgi, Jordaaniasse ja Liibanoni. Praeguseks on iga neljas Liibanoni elanik süürlane ja Jordaaniasse 2012. aastal rajatud Zaatari põgenikelaager on 80 000 elanikuga kasvanud riigi üheks suurimaks „linnaks”. ÜRO pagulasagentuuri hinnangul ootas juba 2015. aasta suvel neli miljonit põgenikku neis riikides sõja lõppu ja võimalust Süüriasse naasta.

Sedamööda, kuidas kuudest saavad aastad, ilma et kodusõda näitaks lõppemise märke, teadvustavad inimesed koju tagasi pöördumise võimatust ja üha olulisemaks küsimuseks muutub elukvaliteet uues elukohas – võimalus lapsi koolitada, seaduslikku tööd teha ja peret ülal pidada, arstiabi kättesaadavus, turvalisus ja eneseteostus.

Paraku on ÜRO pagulasameti hinnangul paljudes suurtes pagulaslaagrites probleeme elementaarse varustatusega. Kärbitakse juba oluliselt toiduportsjoneid. Kui elu lähiriigis ei vasta ootustele ja kui koju naasta ei saa, liiguvadki põgenikud edasi.

„Kas Euroopa välispiirid tuleks seniks nii tihedalt sulgeda, et keegi sealt läbi ei lipsaks?“

Euroopale oleks majanduslikult mõistlikum rahastada põgenikelaagreid ning korraldada varjupaigataotluste vastuvõtmine Aafrikas ja Lähis-Idas, selle asemel et noppida ülekoormatud veesõidukeid Vahemerelt ja menetleda sadu tuhandeid varjupaigataotlusi Itaalia ja Kreeka vastuvõtusüsteemis. Enesestmõistetavalt säästaks see ka põgenike raha, mis praegu voolab organiseeritud kuritegevuse kaukasse.

Kaalumist väärib ka ettepanek, et liikmesriigid võiksid hakata vastastikku tunnustama mitte ainult negatiivseid varjupaigaotsuseid, nagu see juba toimib, vaid ka positiivseid otsuseid. See annaks rahvusvahelise kaitse saajatele õiguse vabalt liikuda Euroopa Liidus sinna, kus on parasjagu tööd ja eneseteostuseks parimad võimalused.

Alla poole pagulasi

Kaugeltki kõik, kes Euroopasse jõuavad, isegi mitte varjupaigataotlejate enamik, ei kvalifitseeru pagulasteks. Näiteks 2014. aastal sai positiivse otsuse ainult 45% neist, kes esitasid esmase varjupaigataotluse. Tulevad ka need, keda ei kiusata taga, keda ei ähvarda sõja jalgu jäämine ja surm. Küll aga ootab neid kodumaal vaene ja perspektiivitu elu, millega ükski eurooplane ei lepiks.

Surevet aitaksid vähendada tegevused, mis toetaksid Aafrika ja Euroopa lähialade majanduse arengut. Võimalik, et näiteks tollide kaotamine nende toodangule soodustaks „kolmanda maailma” kaupade eksporti Euroopa Liidu turule ja tõstaks nii elukvaliteeti kohapeal.

„Euroopale läheneb demograafiline tühimik. Peagi vajab väga palju lisatööjõudu enneolematult paisuv eakate hoolekanne“

Läänemaailma rikaste riikide südametunnistusel ei lasu mitte üksnes koloniaalajastu ekspluateerimise pärand, vaid ka tänasest tarbimiskultuurist tulenev hiiglaslik ökoloogiline jalajälg, mis on seotud kliimamuutuste – kõrbestumise ja veevarude kokkukuivamisega, mis ajab inimesi elukohtadest välja uut kodu otsima.

Üks huvitav viis inimeste rännuindu summutada on teavituskampaaniad, mis selgitavad inimestele inimsmugeldajatega koostöö tegemisega kaasnevaid ohte ja probleeme, mis ootavad ees ebaseaduslikult Euroopa Liidus viibijaid. Sellist lähenemist proovib näiteks rahvusvaheline migratsiooniorganisatsioon.

Samal ajal pole veel teada, kuivõrd lasevad Malis, Senegalis või Nigeerias hädas ja viletsuses elavad inimesed end sellistest hoiatustest heidutada. Küllap ollakse psühholoogiliselt avatumad hoopis smugeldajate reklaamidele.

Põliselanikega võrdsed võimalused

Neid aga, kellele otsustatakse pärast hoolikat kaalumist anda rahvusvaheline kaitse, tuleb kohelda austuse ja soojusega. Inimestele antakse varjupaika, kui on teada, et kokkupõrgetele nende kodumaal pole oodata kiiret lõppu. Nad jäävad riiki kauaks või koguni alaliselt. Seega on hädavajalik lõimida nad vastuvõtjaühiskonda. Neil ja nende järeltulijatel peavad olema põliselanikega võrdsed eneseteostusvõimalused, võrdne kaasatus otsustusprotsessidesse ja sama elukvaliteet.

„Ka terroristidel oleks raske Euroopast kaastöölisi leida, kui pagulased ka vastu ja omaks võtaksime“

Tõenäoliselt ei pöörduks esimene, teine ega kolmas sisserännanute põlvkond riigi ja rahva vastu, mida nad peavad omaks ja kuhu tunnevad end kuuluvat. Lahkus peab olema läbiv – poliitikutest, riigiametnikest ja meediast alates ning õpetajate, töökaaslaste ja naabriteni välja. Lõimimisega ennetame ühelt poolt tõrjutusega seotud turvariske. Teisalt aga kindlustame, et kaitse saajad panustavad oma Euroopa koduriigi majandusse ja heaollu.

Euroopale läheneb ju demograafiline tühimik. Arvukad vanaduspensionile minevad põlvkonnad tuleb asendada uute töötajatega ja peagi vajab väga palju lisatööjõudu enneolematult paisuv eakate hoolekanne.

Inimsmugeldajate äri kuivaks kokku, kui Euroopa Liit tegutseks kriisi lõpetamiseks proaktiivselt lähte- ja lähiriikides. Ja ka terroristidel oleks raske Euroopast kaastöölisi leida, kui Euroopasse vastuvõetud pagulased ka päriselt vastu ja omaks võtaksime.

Artikli ilmumine on seotud Euroopa rändevõrgustiku konverentsiga „Inimsmugeldamine – Euroopa väljakutsed ja lahendused”, mis toimus 24. novembril Euroopa Liidu majas.

